

Добряк Дмитро

д.е.н., проф., член-кор.НААНУ

Кузін Наталія

к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

м.Суми

КОНСЕРВАЦІЯ ДЕГРАДОВАНИХ, МАЛОПРОДУКТИВНИХ І ТЕХНОГЕННО ЗАБРУДНЕНИХ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ СТАЛИХ АГРОЛАНДШАФТІВ

У будь-якій країні земля є об'єктом особливої уваги як головний ресурс розвитку економіки та основа продовольчої безпеки. Україна має потужний потенціал земельних ресурсів. Із 60,3 млн. га земель майже 71% (42,8 млн.га) становлять сільськогосподарські землі, з них 53,8%, або 32,5 млн. га – рілля.

Разом з тим, екологічна ситуація сьогодення обумовлює необхідність відверто сказати, що в Україні ще недостатнім є усвідомлення реального значення земельних ресурсів, на частку яких припадає більше 40% ресурсного потенціалу держави. З цим певною мірою пов'язані значні збитки, а саме в економічній, екологічній, і як наслідок – у соціальній сферах. Заходи для запобігання цих втрат, безумовно, потребують величезних капіталовкладень. Перш за все, це пов'язано з розвитком деградаційних процесів. Ці процеси спричиняються неправильним (нераціональним) використанням земель, яке не враховує їх об'єктивної придатності.

В процесі реформування земельного ладу в країні було розпайовано і передано у власність більше 6 млн.га орних земель, які за властивістю ґрунтового покриву є орнонепридатними, тобто деградованими і малопродуктивними, використання яких завдає значних збитків. Разом з тим, і надмірне навантаження на земельні ресурси спричинило активізацію ряду негативних процесів. Серед них особливої сили набули ерозійні, до чого

привело нехтування принципами екологічної придатності земель для вирощування певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтованим збільшенням площ просапних культур.

Деградаційні процеси не обмежуються ерозією. Практично повсюдним є спричинення незбалансованим внесенням органіки, зниження вмісту гумусу в ґрунтах, погіршенням його фізичних та фізико-хімічних властивостей. Значно зростають площі кислих, засолених, осолонцюватих ґрунтів. До деградованих земель відносяться: земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин тощо; земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами, радіоактивно забруднені.

До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання є економічно неефективним.

Техногенно забруднені землі (в тому числі і радіоактивно забруднені) сільськогосподарського призначення, на яких не забезпечується одержання продукції, що відповідає встановленим вимогам (нормам, правилам, стандартам), підлягають вилученню із сільськогосподарського обороту.

Система заходів, що надійно захищає земельні ресурси і не потребує значних коштів, тобто найдешевшими, найефективнішими і, що важливо, найпростішими є організаційні, тобто організація обґрунтованого використання за їх придатністю. Це не потребує створення постійно діючих захисних споруд, а дає змогу трансформувати орнонепридатні землі (деградовані, малопродуктивні, техногенно забруднені) в інші земельні угіддя чи інші категорії за цільовим призначенням. Особливе значення в цій системі природоохоронних заходів займають процеси консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель.

Консервація земель – припинення господарського використання та виведення з господарського обороту (сільськогосподарських або промислових) земель на певний визначений термін для здійснення заходів щодо відновлення родючості та екологічно задовільного стану ґрунтів, а також для встановлення або повернення (відновлення) втраченої екологічної рівноваги у конкретному регіоні.

Отже, вказані землі негативно впливають на навколишнє довкілля, на життєдіяльне середовище. В першу чергу, це стосується агроландшафтів як ділянки поверхні землі, основу якої становлять сільськогосподарські угіддя, лісові насадження, зокрема лісосмуги та інші захисні насадження, польові шляхи, гідротехнічні споруди, ставки, господарські двори та будівлі. Функціонування цього складного комплексу суттєво залежить від стану і характеру використання деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель позитивно впливає на формування екологобезпечних агроландшафтів і є одним із найдоцільніших природоохоронних заходів щодо створення сприятливого навколишнього середовища.

Література

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

2. Добряк Д.С. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологобезпечного використання / Д.С. Добряк, О.П. Канаш, Д.І. Бабміндра, І.А. Розумний – К.: Урожай, 2009 – 464 с.

3. Методичні рекомендації щодо механізму виведення з господарського обігу земель, що підлягають консервації / Д.С. Добряк, О.П. Канаш, В.В.Кулініч, Ю.М. Альбощій та ін. – К.: Урожай, 2005 – 80 с.